

Tijdschrift voor Heemkunde Folklore en Oudheidkunde

Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock'

Alpaidis

Anno XLVII nr. 184 3/2011
driemaandelijks september, oktober, november

Afgiftekantoor 3190 Boortmeerbeek

Inhoud

Philippe Joseph De Zangré, burgemeester van Hoegaarden (1812-1830 en 1836-1849)
(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

De vierkantshoeve en haar bewonersuitbaters te Outgaarden (Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Het Hoegaards dialect; Bij een nieuwe publicatie van Ivan Laloup (Maurice Dodion)

Een flatterende beschrijving van het Hoegaardse 'stads' centrum en een foute brouw-informatie (Maurice Dodion)

Hoegaardiërs onder Napoleon (Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Missioweekend: 'solidariteit zonder omwegen' 14/15 oktober 2011 (Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Digitalisering van het Hoegaardse erfgoed (Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Nieuwsjes: taalgrens, uurwerk van Guillaume Fourie (1817), P.J. Verhaghen op drie locaties

Philippe de Zangré, de tweede burgemeester van Hoegaarden na de onafhankelijkheid van België

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Philippe de Zangré werd te Leuven gedoopt op 07-04-1778, stammend uit een voorname familie, die een schild voerde van “Goud met dwarsbalk van keel en drie merletten van sabel”.

Hij was rentenier en verbleef op het kasteel van Zétrud-Lumay bij de familie d’Astier. In 1808, onder het Burgemeesterschap van dokter Henri Van Nerum, werd hij gemeentesecretaris en was later ook lid van de provinciale landbouwcommissie van Brabant en opziener der wegen.

In 1810 huwde hij te Hoegaarden met Dorethea Van Nerum, weduwe van Anth. Balth. Sweerts en zuster van burgemeester Henri Van Nerum. Zij vestigden zich op de Houtmarkt in het Arendsnest (huidige hoeve Smolders). Door zijn huwelijk behoorde hij tot de V Geslachten van Hoegaarden (huis der Gulden Lelie).

Philippe de Zangré

De Zangré volgde zijn schoonbroer als burgemeester op en legde in januari 1813 de eed van trouw af aan de Franse keizer en de instellingen van het Franse rijk.

Na de val van het Franse keizerrijk, hernieuwde hij zijn trouw, doch nu aan Willem van Oranje. In 1818 stelde hij op het Gemeenteplein de waterpomp in werking en hielp in 1820 het kloosterpensionaat van Overlaar tot stand komen. In 1826 liet hij een pompierskorps oprichten en ontwierp in 1827 de plannen voor de bouw van een nieuw gemeentehuis. Ten slotte stichtte hij in 1828 een Muziekharmonie te Hoegaarden.

In 1831 moest hij, onder druk van de oppositie, ontslag nemen en onder doodsbedreiging zelfs tijdelijk het dorp verlaten, want hij werd bij de conservatieve “*Orangisten*” gerekend. Maar in 1835, in de maand november, werd hij opnieuw verkozen en in 1836 terug als burgemeester aangesteld.

In 1838 deed hij bij Koninklijk Besluit het Hoegaards wapenschild bekrachtigen, dat onder het Hollands bewind aan de gemeente was toegekend. In 1848 richtte hij de Hoegaards burgerwacht op en stelde een weldadigheidsbureel in.

Zijn laatste mandaat ving aan in oktober 1848. Hij stierf op 18-06-1849 en strijkt de eer op gediend te hebben onder de regeringen van Napoleon – de Prins van Oranje – en koning Leopold I.

De waterpomp van 1818 op de Grote Plaats, ‘de Plek’ zoals de Hoegaardiërs zeggen

Huidige toestand

op oude prentkaarten (voor en zijzicht)

Op de eerste zondag van de grote kermis van Hoegaarden, 08-09-1818, had burgemeester De Zangré op de Plaats(Plek) een waterpomp laten in werking stellen, ter vervanging van de oude dicht geworpen poel.

Het volk stroomde samen, vrouwen met kruiken en stopen verdrongen elkaar, terwijl de mannen in de herbergen hun weddenschap bespraken, of de pomp water zou geven of niet. De aanhangers van De Zangré geloofden in de pomp, de anderen riepen spottend uit dat de burgemeester zou pissen als er geen water uitkwam en noemde het “*de Pispomp van de Mayeur*”.

Maar het water kwam, want tussen 12 en 13 uur trad de pomp in werking. De vrouwen vulden hun emmers, kruiken en stopen, terwijl de mannen, die op het water hadden gewed, voor niets konden drinken, de anderen mochten betalen.

Die dag werd te Hoegaarden meer bier dan water verkocht.

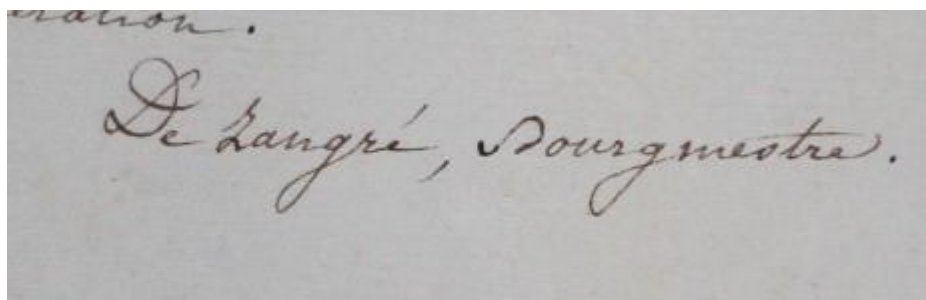
Dumont strooide nochtans rond, dat het water ongezonder was om te drinken en dat het “*pompje van niemandal*” een onvoldoende waterkracht had en een zuivere geldverspilling betekende.

De burgemeester liet begaan, de mensen werden niet ziek en de pomp bleef water geven.

De Zangré begon te Hoegaarden als gemeentesecretaris

Op 25-04-1808, hij was toen 30 jaar oud, werd De Zangré, ter opvolging van Trudo Putzeys, tot gemeentesecretaris van Hoegaarden benoemd, onder het burgemeesterschap van Dr. Henri Van Nerum

De Rentenier zoals De Zangré werd genaamd, vervulde zijn secretarisambt gedurende de laatste jaren van het “Consulat”. De door hem opgesteld verslagen handelden voornamelijk

Handschrift en handtekening van De Zangré (1818)

over de vereffening van achterstallige renten en leningen, het rechtzetten van gerezen wantoestanden, de verbetering van fouten in de administratie en herstelling der wegen.

Op 10-01-1813 volgde hij zijn schoonbroer Dr. Henri Van Nerum als burgemeester van Hoegaarden op, maar bleef tot 22-01-1819 in cumul het gemeentesecretariaat verzekeren. Hiervoor liet hij zich nochtans bijstaan door zijn aanverwante kozijn Jean Henri Lintermans uit de V Geslachten, die als schrijver van de burgemeester optrad. Hij maakte de overgang mede van het Frans naar het Hollands Bewind onder Willem I.

. Vanaf 1819 werd François Lodewijckx tot secretaris verkozen, zodat De Zangré zich nu volledig aan zijn taak van burgervader kon wijden,

Philippe de Zangré trouwde met Dorothea Van Nerum, weduwe van Ant. Balth. Sweerts

Oom Jacobus Van Nerum en tante Dorothea Bueckens houden Dorothea ten doop op 21 december 1763. Als derde kind van Joannes Van Nerum en Clara Bueckens gaat zij een eerste huwelijk aan met haar 50 jarige kleinkozijn Antoon Balthazar Sweerts, weduwnaar van Maria Lucia Schepers op 17 april 1792.¹ De echtgenoot overlijdt in 1808, zonder afstamming na te laten.

(wordt vervolgd)

¹ Parochieregisters Hoegaarden, Overlijdens, f° 972.

De vierkantshoeve en haar bewonersuitbaters te Outgaarden

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

De grote pachthoven werden van driesbedrijf ($\frac{1}{3}^{\text{de}}$ deel van het land als weide) op het einde van de 16de eeuw en voor vele hoven niet voor de 17de eeuw extensieve graanwinningen. Hier bleef het schaap de spil van het bedrijf om al het stro en groenvoeder om te zetten in mest. Melkvee beperkte zich tot een minimum, diende alleen om de pachtersgezinnen van zuivel te voorzien

Hoeve Maes - nu Lépicurie B&B

De gesloten hoeve heeft zich ontwikkeld uit de hoeve met losse bebouwing². Deze evolutie, die zij in betrekkelijk korte tijd heeft doorgemaakt, hangt nauw samen met een verhoging van de productiviteit van de bodem en het toepassen van nieuwe landbouwmethodes.

De hoeve met een L-vormige plattegrond of met een langs drie zijden ingesloten binnenhof heeft zonder twijfel

de volledig gesloten hoeve voorbereid. Een van de

tussenvormen is ook wel de boerderij waarvan de bestanddelen los van elkaar, op brandafstand, zijn opgericht.

Bij veel gesloten hoeve zien wij nog duidelijk de sporen van de losse bebouwing.

De vierkantshoeve maakt een sobere, zelfs onvriendelijke indruk. Alleen de hoofdgevel is door een grote, van vleugeldeuren voorziene inrijpoort onderbroken. Die inrijpoort kan bij meer ontwikkelde boerderijen torenvormig zijn en soms stijlvol behandeld.

Slecht hier en daar zien we een raampje in de gevels, zodat men de indruk krijgt van een kleine vesting.

Eens binnen de dikwijls overluidende poort, staan we dadelijk op het binnenplein, waarop deuren en vensters van de gebouwen die daar omheen staan, uitgeven. Zowel voor de middelmatige als de indrukwekkende grote hoeven is deze schikking bijna overal dezelfde. Alleen de ligging van de schuur en stallen ten opzichte van de woning verschilt dikwijls. Gewoonlijk staan deze aan de baan.

Vaak domineert de schuur de overige diensruimten.

Over het algemeen zijn de gesloten hoeven ingericht voor gemengd bedrijf, voor veehouderij en voor het bergen van een belangrijke landvruchtenproductie.

² Clemens .V Trefois, Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur, Uitgeverij Danthe-Sint Niklaas, 1978, hieruit komen deze gegevens over de architectuur en ontwikkeling van de vierkantshoeven.

Men vond en vindt ze vooral in de vruchtbare kleistreek van Brabant en Limburg; ook in Wallonië zijn er van die monumentaal gebouwde boerderijen, die van een meer verzorgde

Overluisfelde poort van hoeve Maes
(huidige toestand)

techniek getuigen. De stoere vorm, de massa van vierkant opgestelde bestanddelen en het typische streekeigen stenenmateriaal scheppen dikwijls een bijna romantische constructie.

Toegang wordt verschaft langs een met smaak behandelde (toren)poort. Waar meestal de ingangen bestaan uit in metselwerk uitgevoerde rondpoorten, zien we hier te Outgaarden het gebruik van Gobertangesteent³.

Voor de ingangspoort van de hoeve Maes werd arduin gebruikt, waarschijnlijk hardsteen aangevoerd uit het Naamse.

De muren zijn soms verlevendigd door horizontale banden van mergelsteen, die ook gebruikt wordt voor de omraming van deuren en vensters en/of als hoekkettingen voor de muren.

Sierpatronen in het bakstenen metselwerk vallen ook op bij de hoeve Maes bijvoorbeeld.

De meest massieve vierkantshoeven vertonen zich in de weelderigste, vette kleilanden van het heuvelachtige Brabant, Haspengouw en de Condroz. In die streken dus, die genoeg renderen om de hoge kosten van indrukwekkende diensruimten te rechtvaardigen. Het ruimtevolumen van de voornaamste bestanddelen, zoals bijvoorbeeld de schuur, staat hier in rechtstreeks verband met de vruchtbaarheid van de bodem.

De ontwikkeling van het vierkant begon pas in de 16de -17de eeuw vaste vorm aan te nemen. Daarvoor was er geen scheidingslijn en vond men overal de hoeve met open bebouwing.

De veronderstelling dat de gesloten hoeve iets van de vorm heeft behouden dat kan duiden op het Oud-Romeinse villatype is nu geheel verlaten. Men kon daarin komen omdat het groeperen van de verschillende delen rond een vierkant binnenplein geen werkwijze van bij ons was. Er is natuurlijk wel de overeenkomst dat de gebouwen gerangschikt zijn rond de mestvaalt, zoals ze bij de Romeinen lagen om het compluvium (opening in het dak voor het opvangen van regenwater, een binnenplaats). Er is geen enkele vondst uit de Romeinse tijd die wijst op een bouwvorm die zou aanleiding gegeven hebben tot de gesloten hoeve.

Een andere theorie is dat de Frankische hoeve een gesloten vierkant was: de ordening van de woning van de boer, de schuur en de stal rondom het hof.

Uiteindelijk is er de theorie van de veiligheid. In Limburg haalt men er de rovers- en bokkenrijdergeschiedenissen bij; in Vlaanderen zag men ze als een voorzorgsmaatregel tegen de zwervende soldeniers die, voornamelijk in de 16de en ook 17de eeuw onze streken onveilig maakten.

Te Outgaarden is de kerk grondig heropgebouwd en vergroot in 1760 en toen werd ook de grote pastorie gebouwd, vast aan de kerk. Voorheen was de pastorie maar een onooglijk gebouwtje dat midden op het kerkhof stond (het kerkhof lag zoals overal rond de kerk).

³ Bij de verbouwing van de Sint-Niklaaskerk in 1759-61 werd de witte steen aangevoerd uit Saint-Remy-Geest, dorpje gelegen juist voor Melin-Gobertange.

Het is rond 1750 en in die tweede helft van de 18de eeuw dat ook de grote boerderijen tot vierkantshoeven werden uitgebouwd en er statige dorpswoningen verschenen. De jaartallen boven poorten en deuren liegen er niet om.

De memoriesteen met chronogram boven de kerkpoort: 'Popule, ecce tandem resurgo' (Mijn volk zie hoe ik eindelijk herrijst) omvat het jaar 1760 ('popULe eCCe tanDeM resUrGo') (M=1000, D=500, C=100, L=50, U=5)

Na de mislukte graanoogsten van de jaren 1740 werden de volgende decennia gekenmerkt door voorspoedige oogsten, verbetering van de grond door maatregelen die keizerin Maria Theresia (1740-80) en Jozef II (1780-90) uitvaardigden om landbouw, vervoer en handel te stimuleren. Kalk als grondverbeteraar, klaver als groenvoeder voor vee (en dus stalmest!) of als grondverbeteraar door om te ploegen, tussenvruchten als klaver, rapen,... en langzaamaan ook de ophaling van het huisvuil (allemaal organische afval toen) om te gebruiken als meststof op het akkerland. Verbetering aan het landbouwalaam Vanaf 1700 en massaal vanaf ca. 1750 werden ook aardappelen massaal geplant (eerst als veevoeder)

De opbrengst van onze landbouw is in de loop der tijden als gevolg van betere bemesting, betere technieken om de grond te bewerken, mechanisering, doorgedreven wetenschappelijk onderzoek en stijgende scholingsgraad van onze landbouwers in snel tempo toegenomen.

Bij de eerste Belgische landbouwtelling in 1846 was de opbrengst 1.453 kg tarwe/ha. en 14.300 kg aardappelen/ha.

In 1980 kenden wij een opbrengst van 5.000 kg tarwe/ha en 40.000 kg aardappelen/ha.

Traditionele structuren veranderden ook:

Graan werd sinds 1880 zo goedkoop ingevoerd uit Amerika dat de Belgische landbouw ontredderd geraakte (welstand van een hoeve werd afgemeten aan de capaciteit van de graanproductie)

De arbeid op de boerderijen werd in bepaalde opzichten verlicht en er was ook minder werk:

Tractoren in de plaats van paarden

Maaimachines in de plaats van pik en zeis

Dorsmachines in de plaats van vlegels

Melk werd naar de zuivelfabrieken gevoerd

Dieren naar de slachthuizen

Groenten en fruit naar de veilingen

In 1950 kon één man met een paardengespan 15 ha bewerken

Vroeger met de handlandbouw, was één man per ha nodig

In 1980 kan één man met een traktor 70 ha aan

Ondertussen zijn ook bodem en planten bestudeerd als nooit tevoren (veredeling, plantenziekten, scheikundige bemesting...)

(wordt vervolgd)

Het Hoegaardse dialect
Bij een nieuwe publicatie van Ivan Laloup⁴

(Maurice Dodion)

Zopas verscheen een nieuwe publicatie over het Hoegaardse dialect.

De auteur, Hoegaardier Ivan Laloup deed er goed aan zijn werk de titel mee te geven van 'Hoegaardse taal anno 2011'

Taal is aan verandering onderhevig en het Hoegaards van het begin van het derde millennium is niet meer hetzelfde als een paar generaties geleden; dit geldt zowel voor betekenis als uitspraak.

Het baanbrekende werk dateert van 1955, toen Hoegaardier Karel Vandenbosch (Hoegaarden 1931) zijn verhandeling van 700 pagina's heeft gepresenteerd aan de K.U.Leuven, waarmee hij promoveerde tot licentiaat in de Germaanse taal- en letterkunde.

Over Hoegaardse taal-, idioticon en uitspraak, duiding en plaatsing komen we terug in volgende Alpaidis.

Hier geven wij nu een overzicht van wat er nog allemaal te sprokkelen valt in het werk van Ivan, dat we ten eerste aanbevelen aan alle Hoegaardiers en alle nieuwkomers in onze gemeente.

De indeling in de verschillende onderwerpen is van onze hand en elk item wordt gevolgd door de pagina waar er meer over te lezen valt.

Aftelrijmpjes/spotliedjes/kinderrijmpjes

Ieën stond alleiën ...	52
Too boerinneke ...	56
Enke parlenke ...	65
Wannes Pannegat	85
Kermis	135
Mee katoong	154
Molen	173
Nieuwjaar	179/180
Èjei	191
Poepen	202
Regen	207
Ros (haar)	211
Megriet stèjët	233
Waal(se)	274

Anekdoten/geschiedkundige weetjes/dorpsfiguren⁵

⁴ LALOUPIVAN T. D., Hoegaardse taal anno 2011; 100 Keukenrecepten met Hoegaards Witbier, s.l., 2011, 394 p., 22 euro, te verkrijgen in de Tuinen van Hoegaarden en op het gemeentehuis

Kempeneers Paul, Tiens en Hoegaards idioticon, Tienen-Hoegaarden, 2004, VI + 264 p.

Dr. Jr. U. VAN DER MOLEN (samensteller), De dialecten van de gemeente Hoegaarden en van haargehuchten en deelgemeenten, Uitgave door het gemeentebestuur van Hoegaarden, 1981,

Bushokje	66
Carnavalcomité	67
Bond oud-leerlingen officieel onderwijs	67
Dokter Stes, de Oude (1853-1933) ⁶	75
Val Virginal	83
Wannes Pannegat/mosselen	85 en 174
St. Sebastiaansgilde (+ afbeelding braak)	99 en 101
Genootschap der 12 apostelen ⁷	100
Bierbrouwerijgilde	101
St. Gregorius ⁸	106
Zangwedstrijd voor haantjes	109
Muziekmaatschappijen	112
Verklaring naam Hoegaarden en gehuchten	118-119
Jeugthuizen	127
Kiosk	141
Tissens	152
Molentje van Kaij (1924)	173
Orde (Moutstock, Huardis, St. Gorgonius ⁹ , De Brouwer	192/193
Schoenmakersdraad	215
Seniorenvereniging ¹⁰	219
Ontvreemden van orkestron	250
Toneelverenigingen	249
Voetbalclub	269
Sylvain Serin (weddenschap)	276

Liederen/Gedichten

Hoegaards volk lied (Laloup, 1981)	6/10
Hoegaardse hymne (Totale Waanzin))	11
Hoegaards studentenlied: Geef ons nog een Hoegaard (Laloup, 1971)	13/16
De goede Hoegaard (Laloup, 1987)	48
Ik mis het Hoegaards bier	48/49
En we gaan naar Berre Brem	60
Champi (lied bij gala feesten)	68/69
Joonge tèt (volkse zang, 1970)	128
Oogoare kerrëmùs (gedicht Laloup, 1970)	136
Kussen	151
Liberaal verkiezingslied (1921)	158
Luiden van de klokken bij overlijden	161

⁵ Onnauwkeurigheden zijn in geen enkele publicatie te vermijden; een typisch voorbeeld daarvan is op p. 53 waar er zou moeten staan voor begin van de jaren 1920: 'rood, kleur van de katholieken of katholieke partij' (de Christelijke Volkspartij is pas na wereldoorlog 2 gesticht)

⁶ Zo had dokter 'Mileke' Lodewijckx (1867-1937) voor een studentenweddenschap een kootje van zijn wijsvinger afgekap; afgestudeerd en huisdokter te Hoegaarden gebruikte hij die vinger om in de keel van zijn patiënten te kijken met de opmerking 'die is al ontsmet, die moet ik niet meer ontsmetten' (de nagel was immers weg!)

⁷ 1631 was de hernieuwing van de statuten

⁸ Is geen Hoegaardse heilige; de viering was ook niet typisch; wel kan men aanhalen dat de koffiekoecken in de gemeenteschool beter waren en het snoepkarreke in een bepaalde periode was er ook het van het!

⁹ Afbeelding ereteken op p. 194

¹⁰ Alleen de socialistische vermeld

Venke (volkse zang)	165/166
Verkiezingslied (1970)	227

Lijstjes

Bloemennamen	54
Dagen van de week	71
Fruit	90
Getallen/cijfers	97
Groenten	106/107
Hoeveelheid	120/121
Kaartspel	131
Kermismolen	135
Kinderspel	140 en 200
Kleuren	142
Maanden van het jaar	163
Mannen	166/167
Meisjes	169
Paardentaal	195
Snoepjes	227
Straatnamen anno 2010	238/240
Vrouwen	271/273

Prentkaarten en foto's

12, 34/35, 70, 91, 96, 108, 124, 154 (comité Beek, 1951), 176, 182 (ontspanningskring Cercle, 1968), 193 (treinpersoneel 1930), 205, 243, 244, 245 (foto fabriekswoningen Gasthuisstraat), 253 (De Werkmanszonen 1955), 292 (foto auteur en echtgenote en summiere afstamming en bibliografie)

Recepten

Biergelei	50
100 keukenrecepten met Hoegaards Witbier	294/394

Sagen/legenden

Korenmanneke	26
Brouwerssage	62/65
Waar Pees van Hauthem	87
Tillekensjacht (+ begrip)	102 en 114/115
De goudpotten in de Koffiestraat, Overlaar, Kloosterstraat, Elst	103/104
Heks (begrip)	114
Celineke, de heks van Overlaar (Celine Taverniers, 1852-1931)	114 en 141
Over Hauthem en St. Catharina	118
Meldert en Ermelindis	119/120
De legend van 'vos' ¹¹	138
De gang naar de Marollenkapel	181
Sint Odwinus van Hoegaarden	183/184
De hoefslag van nen duivel op 't veld achter de smisse ¹²	223/225
Peut van Hauthem ¹³	231/232

¹¹ Een 'vos' is een kikker; doorverteld door Maria Boesmans, 2 november 1920

¹² Anno 2010 staan muur en huis aan de smis er nog steeds

Ridder Jan van Hoksem	251
De Madelonsboom	267
Vain van Minica en de rijkswachters	276
Weerwolf (van de diepe stroët, aan 't smisveld)	277/278
De duivel in 't Wit Paard aan de Zavelstraat	285/286

Typische uitdrukkingen en/of begrippen (enkele voorbeelden)

Oep de beik	42
Graanschaar	105
Moesje	235
Boem	237

Volksgebruiken/remedies

Verbranden aardappelloof/pas gerooide aardappelen	25
Bakken van bakharing	35
Behandelen ettergezwel	55
Boterstaaltje	59
't Pannegat sloage	124
Lelie	157
Lijnmeel	159
Pannekoeken op Lichtmis	196
Rammenas (hoestsiroop)	206
Mijol bakspel	257

Om verder te lezen over Hoegaardse legenden en sagen, bibliografie van wat reeds verscheen:

Jaarboek nr 9 (1990) , uitgave HOK, Hoegaardse oudheidkundige kring

E. Saelmaekers (samenstelling), Hoegaardse volksverhalen, *dwaallichtjes*, *weerwolven*, *spoken*, *tillekesjacht*, *heksen*, *tovenaars*, *alvermannekes*; de verhalen komen uit de licentiaatsverhandeling van V. Michiels-Lecock

Jaarboek nr 10 (1991) , uitgave HOK, Hoegaardse oudheidkundige kring

T. Saelmaekers (samenstelling), Spookverhalen uit Hoegaarden, *het verhaal van de ridder van Hoxem*, *het verhaal van Peut van Hautem*, *heksenverhalen uit Hoegaarden en Meldert*, *de Tillekesjacht*, *verborgen goud in Hoegaarden*, *de dwaallichtjes*, *de Hakeman*, *er zit iets aan het stenen kruis te Meldert*, *de Koerpater te Meldert*, *verhalen over weerwolven in Hoegaarden en Meldert*, *duivelsverhalen uit Hoegaarden*. De bedoeling van jaarboeken 9 en 10 is het optekenen van volksverhalen uit Hoegaarden en deelgemeenten. Onderhavig jaarboek is gebaseerd op de licentiaatsverhandeling van K. Vandenbosch, *Volkscultureel erfgoed van Hoegaarden en Meldert*, Leuven, K.U.L., 1991

De spookkelders van 't Nieuwhuys, Uitgave van de Studie- en Navorsingscommissie van 't Nieuwhuys, Hoegaarden, 1992

¹³ Egide Joseph Peten, 1850-1927

M.Dodion en E. Grooten, Even troebel als het Hoegaardse Witbier, Sagen en legenden, uitgave heemkundige kring 't Nieuwhuys Museum, Hoegaarden, 1998

<i>In Alpaidis:</i> nr.14	Mundart van Hoegaarden
55-6	De spookkelders van 't Nieuwhuys
61	De heksenwaag van Hoegaarden
105	Bijgeloof in het kapittelhuis
112	XI of XIM Maagden, de legende van St. Ursula
154-157	Sagen en legenden
131	Een Hoegaardse sage

Een flatterende beschrijving van het Hoegaardse 'stads' centrum en een foute brouwinformatie
(Maurice Dodion)

Hoegaarden

Even de drukke Chaussée de Tirlemont op, en al gauw duiken we een heerlijk, verkeersvrij betonpad op. Dit is een stukje Ravelroute tussen het Naamse Mariebourg en Hoegaarden, honderd kilometer ongestoord fietsplezier over een voormalige spoorwegbedding.

Langs piepkleine dorpjes als Sint-Remigius-Geest en Zittert-Lummen bereiken we Hoegaarden. Het weer klaart onmiddellijk op. Vlaanderen op zijn vriendelijkst, want het stadje heeft ontegensprekelijk iets zuiders. Is het de geelwitte gobertangesteentebouw uit de monumentale achttiende-

eeuwse Sint-Gorgoniuskerk en de herenhoeves zijn opgetrokken? De fraaie tuinen van het Kapittelhuis? Die Cuype, de dorpskom van deze Brabantse bierhoofdstad, barst van het karakter. Hoegaarden was dan ook op een haar na Latijns, voor de Franse Revolutie was dit een stukje van het prinsbisdom Luik. Zo zie je maar weer.

Een pastis op een zonovergoten terrasje zou smaken, bedenk ik, maar dan dokkeren we al over de kasseien van de steile Kouterhof het centrum uit. Het lijken de Vlaamse Ardennen wel. Achter ons ontvouwt zich een prachtig panorama op Hoegaarden in een kom van gouden graanvelden.

(De Standaard, Zomerzoektocht 3, 30/31.07.2011)

1. Uit welk jaar dateert brouwerij Lories in Hoegaarden?

- a) 1832
- b) 1732
- c) 1632

Philippe Jacques Lories (Wommersom 28.06.1800-ZL/Outgaarden 01.03.1885)

was burgemeester van ZL/Outgaarden van 1850 tot 1871

In 1832 begon hij te Hoegaarden ook te brouwen in de brouwerij van Servaes Dotremont 'Den Duc', gelegen op de hoek van Tiensestraat en de Vroente. In 1837 had hij al een eigen brouwerij op de Stoopkensstraat, het goed dat Achille Lories later zal verkopen aan 'Sij's Blek'. In 1832 brouwde Henri Falla in Egypte, de latere 'Grote Brouwerijen van Hoegaarden', van Lories.¹⁴

Het jaartal op het gebouw in kwestie moet wel degelijk 1832 zijn, maar de brouwerij Lories is van latere datum

¹⁴ Guilluy A, Het bier te Hoegaarden, zoals men het nooit te zien kreeg, Hoegaarden eigen beheer, 2007

Hoegaardiers onder Napoleon¹⁵

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Sweerts, vermoedelijk Henry Sweerts, geboren rond 1785 en zoon van Henry en Catherine Pierson uit Rommersom. Hij was vrijwilliger en bracht het in "*La Grande Armée*" tot kapitein. Hij vocht in Duitsland en Rusland.

Devos Pierre, deserteerde uit het 28e Linie en werd op 11 Fructidor An XIII (29 augustus 1805) veroordeeld tot 1.500 fr. boete, doch werd "*insolvent*" (onvermogen) verklaard.

Nijs Jean Baptist, zoon van Guillaume en Catherine Van Spinagien. Conscrit van het jaar XII, als dienstweigeraar aangehouden en naar het depot van Rijsel gestuurd. Opgenomen in het militair hospitaal van Brussel, waar hij op 23 Vendemiaire XIII (15 oktober 1804) op de leeftijd van 23 jaar, ingevolge koorts overleed.

Vanex Pierre, geboren te Hoegaarden rond 1784 als zoon van Gerard en Anna Maria Vander straeten. Was dienstweigeraar voor het jaar XII en werd op 5 mei 1807 door de gendarmen aangehouden en opgeleid, na zich gedurende 3 jaar te hebben verborgen. Werd verwezen naar het depot van Rijsel en vervolgens naar het 4e regiment dragonders gestuurd waar hij op 10 juli 1807 aankwam en in het "*Keur Escadron*" werd afgedeeld. Hij vocht in Spanje tegen de junta, maar werd getroffen door een uitgebroken epidemie. In het militair hospitaal van Sevilla opgenomen op 15 juli 1812, en reeds de volgende dag, in de ouderdom van 28 jaar gestorven van de koorts.

Calvitte (?) Antoine, Fuselier bij het 34e Linie, 2e Bataljon, 6e Cie. Streed te Austerlitz en werd op 28 januari 1806 met kwetsuren opgenomen in het veldhospitaal van Obrovitz (Brünn) waar hij op 18 februari 1806 overleed.

Delwait (?) Jacques, Dragonder bij het 27e Regiment, 8e Cie. Streed tegen de Pruisen in Duitsland en werd op 12 april 1806 ter verpleging opgenomen in het militair hospitaal van Hagenau. Hij stierf er aan koorts op 21 juni 1806.

Nijs Guillaume, geboren te Hoegaarden op 31 oktober 1786 als zoon van Guillaume en Elisabeth Everaerts. Was conscrit van het jaar 1806 en diende tot 1811.

Vandermolen Jean Baptist, geboren rond 1786 als zoon van Jean Bernard en Marie Lebecq. Conscrit van het jaar 1806 en afgedeeld als soldaat bij het 9e Bataljon "*du Train d'Artillerie*" 6e Cie. Nam deel aan de veldtocht tegen de Russen te Eylau en werd op 9 maart 1807 naar het militair hospitaal van Lenzic (Polen) vervoerd, waar hij als gevolg van koorts overleed op de volgende dag.

Vanderstraeten Pierre, uit Hoegaarden, maar wonende te Oorbeek. Zoon van Bernard en Marie Josephine Briers. Deserteerde op weg naar het rekruteringscentrum. Werd op 22 januari 1806 veroordeeld.

Van Ham Bernard, geboren te Hoegaarden rond 1787 als zoon van Pierre en L. Magits (?). Hij ontbrak op het appel van vertrek en werd op 22 januari 1806 door de krijgsraad veroordeeld.

Van Hamme Pierre, geboren te Hoegaarden (?). Vermoedelijk conscrit van het jaar 1806. Behoorde tot het 1e koloniaal bataljon, waaruit hij deserteerde. Werd in maart 1806 veroordeeld tot een geldboete van 1.500 fr. maar was "*insolvent*" verklaard.

Vanmol Servais, geboren te Hoegaarden in 1784, als zoon van Pierre en Marie Thérèse Verbelen. Deserteerde op de weg naar zijn eenheid en werd bij verstek veroordeeld op 22 januari 1806. Kon op 6 maart van hetzelfde jaar aangehouden worden en werd naar de reservecompagnie verwezen.

¹⁵ Vervolg van het artikel in Alpaidis 182

Coenen Henry, hij was vaandielvluchtig in 1807 en zou zich lange tijd in Duitsland hebben verborgen.

Finoulst Pierre, eveneens deserteur in het jaar 1807 en zou samen met Coenen, de vlucht hebben genomen.

Geenis Francois, was tamboersoldaat en deserteerde uit zijn eenheid te Velde in 1807, vermoedelijk in Duitsland. Het vonnis van de Krijgsraad van 27 februari 1807 : 7 jaren "Travaux Publiés" en 1.500 fr. boete. Hij was "insolvent" verklaard door de Maire van Hoegaarden, maar moest gedurende 7 jaar allerlei openbare werken uitvoeren, van militaire en burgerlijke aard. "Travaux Publics" was de lichtste straf voor een vaandel -vluchtige. Hij keerde pas weer na de nederlaag van Napoleon in 1814.

Goossens Philippe, geboren rond 1787, zoon van en van Marie Celis uit Houtem. Behoorde tot de lichte 1807 en werd als fuselier opgenomen bij het 2e Reserve Linie Regiment, 1e Bataljon, 5e Cie. Hij deserteerde echter uit zijn eenheid en werd op 1 april 1808 veroordeeld tot 5 jaar "Travaux Publics" en 1.500 fr. boete, maar was "insolvent". Wegens het groot aantal manschappen die voor de oorlogsvoering werden geëist, werd hij later echter snel bij het 2e Legioen te Metz gevoegd. Hij werd nochtans ziek en ging ter verpleging naar het Militair hospitaal van ' Brussel, waar hij op 11 maart 1809, in de ouderdom van 21 jaar, stierf ingevolge een "dysenterie putride".

Hardiquet Jean Francois, zoon van en J. Van Weddingen uit Hoxem. Stond als deserteur bekend in het jaar 1807.

Huts Francois, geboren te Hoegaarden in juli 1787, als zoon van Egide en Anne Goodefeer (?). Was Conscrit van het jaar 1807 en werd tot het Contingent verwezen. Dit waren de actieve en strijdende eenheden. Werde afgedeeld bij het 21e Linie, waaruit hij deserteerde op 12 augustus 1811.

Schuermans Jean Nicolas, uit Hoegaarden. Zoon van Hieronimus Schuermans. Werde aangeduid voor het 5e Artillerie, maar stond als "Refractaire" vermeld, waarvoor hij tot een boete van 1.500 fr. werd veroordeeld. Was "insolvent".

Stapel Henry, geboren rond 1788, als zoon van brouwer Guillaume Stapel en Anne Marie Vervou. Wegens een hevige ontstekingskoorts op 9 september 1807 opgenomen in het Militair hospitaal van Epinal in de Vogezen, waar hij op 7 oktober 1807 stierf. Hij was 19 jaar oud.

Stockmans Pierre, geboren te Hoegaarden in 1788, als zoon van wever Francois Stockmans en Lucie Rems. Conscrit van het jaar 1807. Hij deserteerde op de weg naar het aanwervingcentrum, doch kon op 11 maart 1807 door de Gendarmen worden opgeleid. Ter beschikking gesteld van de Rekruteringsofficier, werd hij dan verwezen naar het 8e Linie, 3e Bataljon, 7e Cie. In het Militair hospitaal van Veno opgenomen op 13 april 1807, waar hij 5 dagen later aan koorts overleed.

Vanex Guillaume, zoon van Gerard en Marie Vanderstraeten. Diende in het 5e Bataljon "du Train d'Artillerie", waaruit hij deserteerde. Op 21 september 1807 door de Krijgsraad veroordeeld tot 7 jaar "Travaux Publiés" en 1.500 fr. geldboete. Was "insolvent" doch bleef zijn straf uitzitten tot na de val van Parijs.

Lambrechts Guillaume, te Hoegaarden geboren, als zoon van en Anne Catherine Le Corque (?) uit het Spannuut. Was dienstweigeraar, werd op 26 augustus 1807 aangehouden door de Gendarmen, maar terug vrijgelaten en ingeschreven bij de Conscrits van het jaar 1809.

Laroureche (?) Francois, fuselier bij het 112e Linie, 2e Bataljon, 3e Cie. Opgenomen in het Militair hospitaal van Bonifazio (Florence) op 7 mei 1808 en er aan koorts overleden op 5 juni 1808.

Vanmol Jean Francois, geboren rond 1790 als zoon van brouwer Guillaume Vanmol en Elisabeth Michiels. Conscrit van het jaar 1809 en naar het 25e Linie verwezen. Hij

deserteerde uit zijn eenheid, maar keerde op 17 oktober 1811 vrijwillig weer, waarop hij naar zijn Korps verwezen werd.

Castelevn Henry Joseph, geboren te Hoegaarden rond 1790, als zoon van Jean en Marie Matthijs. Conscrit jaar 1809, maar als "*Réfractaire*" vermeld, op 27 oktober 1809 tot een boete van 500 fr. veroordeeld en naar het Depot van Rijsel verwezen. Hij kwam nochtans voorlopig vrij en kreeg amnestie op 28 augustus 1810.

Gesegon (?) A, fuselier bij het 103e Linie, 4e Bataljon, 4e Cie. Diende in Oostenrijk ten tijde van de slag van Wagram. Werd in het Militair hospitaal van Wenen opgenomen op 3 oktober 1809 en overleed er aan koorts op 4 december 1809.

Jacobs Norbert Armand, uit Hoegaarden, zoon van Antoine en Gertrude Vranckx. Dienstweigeraar voor het jaar 1809. Op 16 juni 1809 veroordeeld tot 1.500 fr.

Lebegge Lambert, geboren op 13 september 1790 als zoon van Lambert en Anne Marie Coen uit Outgaarden. Dienstweigeraar en op 27 oktober 1809 veroordeeld tot een boete van 500 fr. Hij kreeg echter amnestie en werd als dan ingelijfd bij het Maritiem Arsenaal. Doch op 30 juni 1810 deserteerde hij uit deze eenheid en werd door de Krijgsraad tot 7 jaar "*Travaux Publics*" veroordeeld. Maar op 15 maart 1811 vervoegde hij nochtans het Depot te Rijsel.

Marcel Jean Francois, geboren te Hoegaarden op 28 april 1790 als zoon van Jean en Anne Marie Vincent. Conscrit en verwezen naar het 103e Linie, waar hij als fuselier werd opgeleid. Op 10 april 1809 was hij vaandervluchtig en werd vijf dagen later bij verstek tot 5 jaar "*Travaux Publics*" en 1.500 fr. veroordeeld, maar bleef onvindbaar?

Meeuwis Jean Baptist, was pionier bij de 5e Compagnie. Hij zou in Oostenrijk uit zijn eenheid zijn gevlucht en werd op 16 oktober 1809 tot 5 jaar "*Travaux Publics*" en 1.500 fr. boete veroordeeld.

Strijckmans Sebastien, uit Hoegaarden, zoon van Jean en Marie Smets. Conscrit van het jaar 1809 en als dienstweigeraar gemeld. Werd door het vonnis van 27 oktober 1809 tot 500 fr. gestraft, maar kreeg amnestie en ongeschikt verklaard voor de legerdienst.

Tritmans Guillaume, geboren te Hoegaarden als zoon van Jean en Marie Jeanne Vandenbosch. Hetzelfde geval als Strijckmans.

Vanderauwera Jean, geboren te Hoegaarden op 18 februari 1789 als zoon van Jean en Ida Finoulst. Conscrit van het jaar 1809 en in dienst getreden bij het 103e Linie op 21 augustus 1809, maar deserteerde uit zijn eenheid. De Gendarmen konden hem niet aanhouden en hij werd, wegens lange afwezigheid, uit de lijsten geschrapt.

Vanex Bernard, geboren te Hoegaarden rond 1790. Zoon van Gerard en Marie Catherine Vanderstraeten. Werd op 12 september 1809 als dienstweigeraar aangehouden en tot 500 fr. boete veroordeeld. Verwezen naar het Depot der Réfractaires op 18 september 1809 en bestemd voor het 75e Linie.

Jacobs Joseph, geboren te Hoegaarden op 18 december 1790, als zoon van Joseph en Marie Anne Disant. Conscrit voor het jaar 1810 voor de "*Ouvriers militaires de la Marine*". Hij deserteerde op 29 juni 1810 uit deze eenheid en werd tot 5 jaar "*Travaux Publics*" veroordeeld. Vervoegde terug het depot op 11 maart 1811 en werd dan als Fuselier ingezet bij het Regiment "Walcheren", 2e Bataljon, 4e Cie. Door koorts aangetast werd hij op 13 november 1811 opgenomen in het Militair hospitaal van Middelburg waar hij op 2 mei 1812 overleed.

Geenis Jean Baptist, zoon van Henri Geenis (metser) en Therese Van Gaster. Diende als Fuselier in het 94e Linie, 5e Bataljon, 3e Cie. Werd ingezet tegen de Junta in Spanje. Aangetast door de daar uitgebroken epidemie werd hij op 18 oktober 1811 opgenomen in het Militair hospitaal van Tolosa en stierf er aan buikloop op 15 november 1811.

Gilis Henry, geboren te Hoegaarden op 2 juli 1786 als zoon van Henry en Anna Brieven. Voltigeur bij het 2e Regiment, 1e Bataljon, 3e Cie. Streed tegen de guerilla in Spanje. Enkele dagen voor het einde van zijn dienstdtijd, moest hij echter opgenomen worden in het Militair

hospitaal van Prado te Valladolid en 6 dagen na zijn opname, namelijk op 12 december 1811 overleed hij er aan koorts.

Vandenbergh Jean Baptist, in Hoegaarden geboren rond 1791, zoon van Guillaume en Elisabeth Castellein. Conscriit van het jaar 1811 maar hij sloeg op de vlucht. Werd nochtans op 26 september 1811 aangehouden en op 3 oktober naar het 19e Linie te Wesel in Duitsland verwezen. Op 14 november 1811 moest hij met "*vliegende koorts*" naar het Militair hospitaal van Wesel worden gebracht, waar hij op 2 maart 1812 stierf.

Vanham Servais, zoon van boomhakker Pierre Vanham en Elisabeth Magits. Was voltigeur bij het 4e Linie en werd in Spanje ingezet tegen de Junta. Wegens zware kwetsuren naar het Militair hospitaal van Salamanca gevoerd op 28 mei 1811 en er op 7 juni gestorven.

Gilis Dominique, zoon van Henry en Elisabeth Dotremont. Fuselier in 1812 bij het 94e Linie, 5e Bataljon, 3e Cie. Ingezet in Spanje en wegens koorts opgenomen in het Militair hospitaal van Prado op 6 september 1812. Hij overleed er op 29 september.

Francois Louis, zoon van NN. en van Margriet Berni (?). Streed als *voltigeur* (jager, tirailleur) bij het 3e Regiment, 1e Bataljon, 3e Cie in Duitsland bij Dresden en werd in het militair hospitaal "*Grossen Gerten*" op 27 juli 1813 opgenomen. Hij overleed er op 6 augustus 1813 in de ouderdom van 20 jaar.

Maes Jean, Conscriit van het jaar 1812. Vervoegde als "*telaatkomer*" het depot op 4 juni 1813 en werd verwezen naar het 131e Linie, 6e Bataljon. In april 1814, na de nederlaag der Franse legers, keerde hij naar huis terug.

Pierson Jean Henry, Conscriit van het jaar 1813. Zoon van Philippe en Marie Magdalena Stockmans. Hij werd aangeduid voor de "Garde Imperiale", doch deserteerde op de weg naar zijn eenheid. Nochtans vervoegde hij vrijwillig terug het depot op 19 augustus 1813 en werd naar het strafkamp van Rijsel verwezen. Hierdoor ontsnapte hij aan de Volkerenslag bij Leipzig in oktober 1813 en kwam in april 1814 al terug naar huis.

Schoenssetters Henry, Conscriit van het jaar 1813 en ingedeeld als soldaat bij het 44e Linie, 4e Bataljon, 5e Cie. Hij werd naar Duitsland gestuurd waar de aftocht volop bezig was. Op 20 december 1813 stierf hij echter in het Militair hospitaal van Bremen, aan de gevolgen van zijn opgelopen verwondingen.

Tits Henry, zoon van Jean en Beatrijs Bilsen. Van hem is alleen geweten dat hij op 2 oktober 1813 aan koorts en in de ouderdom van 27 jaar is overleden in het hospitaal van het "Arsenal Boulanger au Grand-Parc". Gezien hij bij zijn overlijden ouder was dan 25 jaar, is het niet uitgesloten dat hij 3 jaar "*travaux publics*" heeft opgelopen.

Van Piest Servais, geboren op 8 maart 1786. Zoon van Winand en Francoise Lamens. Was carabinieri bij de 4e Lichte Infanterie, 2e Bataljon. Zou deel genomen hebben aan de veldslag in Rusland en werd op 7 maart 1813 naar het militair hospitaal van Dantzig gebracht. Daar overleed hij 8 dagen later aan buikloop.

Vanot (?) Paul, Fuselier bij het 44e Linie, 4e Bataljon, 4e Cie. Op 26 augustus 1813 opgenomen in het Militair hospitaal van Brussel en er op 9 september gestorven aan een "*chronische buikloop*" 20 jaar oud zijnde.

Wouters Guillaume, Conscriit van het jaar 1810. Zoon van Guillaume en Marie Elisabeth Vandenbosch. Was fuselier bij het 112e Linie. Werd echter naar het tuchtkamp van Alessandria in Italië verwezen, alwaar hij op 25 juni 1813 in het militair hospitaal opgenomen werd en er aan koorts overleed op 27 augustus 1813.

Deze lijst gaat over de Hoegaardiërs die onder de Keizer hebben of hadden moeten dienen. Noteer dat wij slechts de namen kennen van hen die sneuvelden of in hospitalen stierven (door uittreksel van overlijden) en van hen die veroordeeld werden wegens dienstweigering (aan de Conscriptie) of wegens desertie (uit het leger) (door de vonnissen van de Krijgsraad).

Al deze jongelingen waren natuurlijk tegen Bonaparte, maar zij die op normale wijze hun 5 jaren dienstdienst volbrachten en vooral deze die onder de bevelen van Napoleon aan de gevechten deelnamen, waren achteraf fier onder de keizer te hebben gediend.

Om beter te begrijpen in welke periode zij hun dienstdienst doorbrachten volgt een korte historiek van Napoleons veldslagen.

Na de mislukking van de invasie tegen Engeland, door de vernieling van de Franse vloot aan Cap Finistère, sloten de Britten in 1805 een nieuw verbond met Oostenrijk en Rusland. Dadelijk begaf Napoleon zich nochtans naar Oostenrijk trok over de Rijn, veroverde de stad Ulm, won op 2 december 1805 de slag van Austerlitz en bezette Wenen. De Oostenrijkers waren verslagen en de Russen tot de aftocht gedwongen.

Dan nam Pruisen de plaats van Oostenrijk in, maar de keizer behaalde nieuwe overwinningen te Schleitz en Saalfeld, waar de Prins Ludwig van Pruisen de dood vond, en dreef in 1806 tijdens de gevechten van Jena en Auerstadt, de Pruisische legers uiteen, zonder dat de Russen de tijd hadden tussen te komen.

Na de bezetting van de Pauselijke Staten, als gevolg van de blokkade, viel Napoleon in februari 1807 de Russen aan. Ten koste van zware offers overwon hij bij Eylau (februari 1807) en Friedland op 14 juni 1807, veroverde Dantzig en Königsberg en sloot het verdrag van Tilsit (juni 1807) waardoor de vrede in het oosten terugkeerde.

In november 1807 bezette hij Lissabon en veroverde Portugal, dat de blokkade niet eerbiedigde. Vervolgens viel hij Spanje aan, tussen Frankrijk en Portugal, en Frankrijk vijandig gezind was. Generaal Dupont werd er met 20.000 man gevangen genomen, doch de Keizer rukte met 80.000 man over de Pyreneeën en bezette in december 1808 Madrid. In april 1809 brak in Spanje een gruwelijke guerrillaoorlog los, waardoor de Junta van elk dorp een veldslag en van elk huis een vesting maakte (op 5 jaar tijd zou Frankrijk er 300.000 manschappen verliezen).

Maar op het ogenblik dat Napoleon zijn handen vol had in Spanje, viel het Oostenrijks leger onverhoeds aan, op het ogenblik dat de Engelsen in Portugal waren geland. Ijlings trok de Keizer met een leger tegen de Oostenrijkers op en bezette Regensburg, Radiobron en Wenen, terwijl hij een beslissende zegepraal te Essling (op 21 en 22 mei 1809) en Wagram (6 juli 1809) afdwong, en waar de Oostenrijkers totaal werden verslagen en in juli 1809 de wapenstilstand ondertekenden.

Napoleon regeerde nu over 130 departementen en stelde de leden uit de "*familia Buonaparte*" aan het hoofd van de bufferstaten. Hij had van Frankrijk een grote wereldmacht gemaakt en droomde ervan een eigen vorstenhuis te stichten. Josephine de Beauharnais kon hem echter geen kinderen geven en hij liet zich van haar scheiden in november 1809 om een tweede huwelijk aan te gaan in 1810 met aartshertogin Marie Louise van Oostenrijk, dochter van de Keizer en nicht van de onthoofde koning Louis XVI en Marie Antoinette.

Hierdoor trad Napoleon in de koninklijke familie der Bourbons. Op 20 maart 1811 werd zijn zoon geboren, die hij de titel van *Koning van Rome* schonk. Hij kende het einde van zijn macht niet meer en zette zelfs de paus gevangen.

Engeland ging een nieuwe coalitie aan met Rusland. Met 553.000 manschappen, waaronder soldaten uit alle bezette landen, viel "*La grande Armée*" onder bevel van Maarschalk Ney, Rusland aan, dat slechts 260.000 man kon opstellen. Maar zij rekenden op de winter en op de tactiek van de "*verschroeide aarde*". Bij Smolensk en aan de oevers van de Moscova werd een gruwelijke strijd geleverd die het leven kostte aan 60.000 Russen en 40.000 Fransen.

Op 14 september 1812 trok Napoleon Moskou binnen, maar de volgende dag al werd de stad door achtergebleven Russen in brand gestoken, zodat Napoleon tot de aftocht werd verplicht, gezien hij geen enkele beschutting vond tegen de vroeg ingetreden winter.

Dat was het begin van het einde. Op de hielen gevolgd door de Kozakken, trokken de Fransen in de grootste wanorde over de Beresina, waar vele Fransen werden krijgsgevangen gemaakt.

De Keizer verloor alle vertrouwen en werd door iedereen verlaten. De Pruisen, Zweden en Oostenrijkers voegden hun krachten bij deze van de Russen en achtervolgden de tiran doorheen Duitsland. Te Lutzen, Bautzen en Dresden werd in mei 1813 nog hard gevochten en op 18 oktober 1813 eindigde de slag van Leipzig onbeslist, ofschoon Napoleon zijn aftocht moest voortzetten. Datzelfde jaar werden ook de laatste Fransen door de Spanjaarden en de Engelsen uit het Iberisch schiereiland verdreven.

In 1814 bereikten de geallieerden de Franse grenzen en op 5 april 1814 viel Parijs in handen van de Coalitielegers. De Adelaar werd gevangen en naar het eiland Elba verbannen.

(216)

EXTRAIT MORTUAIRE.

(a) Désigner le nom de la commune où est situé l'hôpital; désigner aussi si l'hôpital est civil ou militaire, sédentaire ou ambulancier.

COMMUNE de Wesel, Département de Moos
HÔPITAL de N° 1re Ecclésiastique de Wesel

Du registre des décès dudit hôpital a été extrait ce qui suit :

(b) Désigner les prénoms et nom du décédé, le corps et la compagnie dans lesquels il servait, s'il était enrôlé volontaire ou conscrit enrégimenté, et de quelle classe; dans ce cas, désigner aussi la commune, le canton et le département où il a été enrôlé: s'il était remplaçant, on le désignerait, ainsi que les prénoms, nom, commune, canton, département et classe de celui qu'il remplaçait.

Le Sieur Jean Baptiste Vandenberg, âgé de 21 ans
fils de J. Guillaume et de Elisabeth Pauline, consent
appartenant au 1er Rég^t d'Inf^{te} de ligne
natif d' Ougarde — canton de Willemt — département
de Moos — est entré audit hôpital le quatorze du mois
de Septembre l'an 1811 et y est décédé le vingt du mois
de Mars — l'an 1812 par suite de fièvre épidémique

(c) Expliquer le genre de maladie ou de blessure dont il est mort.

JE soussigné, Économe dudit hôpital, certifie le présent extrait véritable et conforme au registre des décès dudit hôpital.

Fait à Wesel le vingt du mois de Mars 1812.

Nous, Commissaire des guerres chargé de la police de l'hôpital de Wesel — certifions que la signature ci-dessus est celle de M. J. Dumont Économe, et que soi doit y être ajoutée.

Fait à Wesel le deux du mois de Mars 1812.

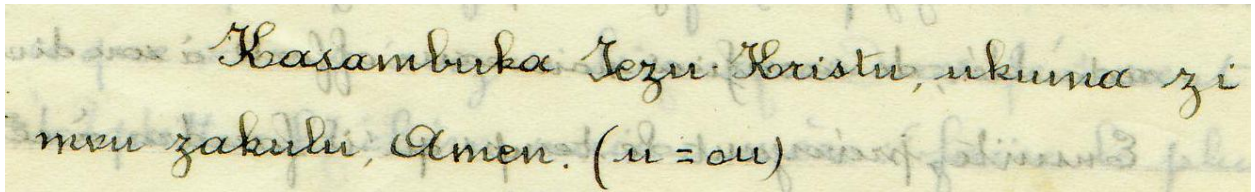

N. B. On recommande la plus grande exactitude dans les actes de décès. Les prénoms et noms des décédés doivent être recueillis avec attention, ainsi que les lieux de naissance, cantons et départements, les noms et numéros des corps et compagnies; et le tout doit être écrit très-lisiblement et dans l'ordre indiqué à la marge.

Uittreksel uit het overlijdensregister van Wesel (Duitsland) van Jean Baptiste Vandenberg,
21 jaar

Wereldmissie-vrijdag/zaterdag 14/15 oktober 2011-Hoegaarden

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Kasambuka Jesu-Kristu, ukuma zi mvu zakulu¹⁶, Amen. (Loué soit Jésus-Christ à jamais ainsi soit-il)

Geloofd zij Jezus Christus ten eeuwigen dage, Amen

De heemkundige kring herdenkt samen met de parochie op vrijdag en zaterdag 14 en 15 oktober 2011 in het Parochiecentrum de Hoegaardse missionarissen.

Documenten, fotomateriaal, genealogische fragmenten, bescheiden, dia- en filmvertoningen, en een gelegenheidspublicatie.

Iedereen is er van harte uitgenodigd

I De reis

Met de 'Congoboot'

Zusters Marie-Patrice, Anne-Marie, Hildegard, Jeanne de la Croix in hun missie uitrusting voor Mariadal, 1926

In 1926 vertrokken de vier eerste zusters met de 'Anversville' vanuit de haven van Antwerpen. Een wekenlange reis zou hen ter plaatse brengen. Juffrouw Louisa Vander Velpen ging mee als lekenhelpster. Zij was één van de vijf dochters van het echtpaar Vander Velpen waarvan er al vier kloosterzuster waren en die zij zou vervoegen door in te treden in de Karmel.

¹⁶ Archief Mariadal, Briefwisseling Congo 1926, Eerste zin van de eerste brief, geschreven door zuster Jeanne de la Croix van Mariadal naar haar overste te Hoegaarden om de bootreis naar Congo van onze eerste Hoegaardse missiezusters te typen (geschreven op de 'Congoboot' de 'Anversville' en gedateerd op 26 augustus 1926, bij het varen over de Evenaar)

Na de tyweede wereldoorlog kon het ook per vliegtuig

Zusters Marie Alphonse en Marie Lucie op weg naar de DC IV die naar Congo zal brengen (Melsbroek 31.03.1946)

Het blijde nieuws kwam van het ministerie van Koloniën. Z. Marie -Alphonse en Z. Marie-Lucie mochten op 31 maart 1946 vertrekken met een DC4. Bijna niemand kon het geloven want heel wat oud-kolonialen waren nog aan het wachten om terug naar onze kolonie te kunnen vertrekken. Mère Lamberta was pater Janssens

gaan opzoeken in Brussel. Hij was toen provinciaal en had 'aan het koordje' getrokken.

We vertrokken in de namiddag naar Melsbroek, waar de papieren werden geregeld. Het inschepen gebeurde in Evere. De familie deed zoals wij: de bus nemen tussen de twee luchthavens. Het avondmaal zouden we in Alger gebruiken....

In 1957 schreef de pastoor van Hoegaarden, deken Vanderhasselt het volgende in zijn 'memoriedagboek'

'Zuster Maria-Camilla (Elise Vander Velpen) kwam sinds haar vertrek in 1923 voor de 1ste maal terug uit Basoetoland (Z-Afrika); moeder Ignatia (Helena Vander Velpen) is na 10 jaar terug uit Columbia; en zuster Marie-Edouard (Anna Vander Velpen) is uit Parijs mogen komen bij deze gelegenheid; en zuster Francisca (Maria Vander Velpen) is te Hoegaarden kloosterzuster; broer J. Vander Velpen (de auteur van de 'Geschiedenis van Hoegaarden, 1959, 1981) zal op zondag 11 maart een plechtige dankmis opdragen in de parochiekerk te Hoegaarden.'

De zusters van Hoegaarden beantwoordden aan de oproep om werkzaam te zijn in de toenmalige kolonie vanaf 1926.

Hoegaardiers waren toen al werkzaam in een missiegebied
De gebroeders Gustaaf en Edmond Taverniers (redemptoristen en missionaris)

Gustaaf Taverniers (Hoegaarden 1881-1951)

Edmond Taverniers (1883-1936)

En op het thuisfront werd er geld en hulpgoederen verzameld en gemaakt, o.a. door de zgn. 'Missienaaikringen'

**Figuur 1 Pater Marcel Debroeck
(Hoegaarden 1896-1981)**

Missie-naaikring Hoegaarden – 1927.

Van links naar rechts:

Staand: Marthe Gilis - Maria Van Winkel - Maria Gilis -

Julia Ausloos - Alice Gilis - Jeanne Lodewijckx - Jeanne Drochmans - Maria Lories.

Zittend: Zuster Ignace – Zuster Marcelle – Louise Vander Velpen – Rachelle Moens

Digitalisering van het Hoegaardse erfgoed

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Ruim drie jaar geleden werd begonnen met de digitalisering van het Hoegaardse erfgoed.

Wat voorafging: Archief V Geslachten, Museum en Knipselverzameling

De Confrérie van de V Geslachten, met als promotor Hubert Van Nerum (1923-1994), is al vooraan in de jaren 1950 begonnen met het geschreven en roerende patrimonium van de drijvende families te verzamelen en te ordenen. Dit heeft geresulteerd in het '**Archief van de Confrérie van de V Geslachten van Hoegaarden**', uitgegeven door de confrérie in 1993, een beschrijvende inventaris van deze uitgebreide papieren collectie van hoofdzakelijk Hoegaardse families en geschiedenis. Het archief wordt bewaard binnen de schoot van de confrérie.

Daarnaast werd in 1965 begonnen met **alle krantenknipsels over Hoegaarden** bij te houden en chronologisch te ordenen; deze omvangrijke verzameling wordt door de heemkundige kring voortgezet tot op de dag van vandaag. Deze verzameling wordt bewaard binnen de heemkring.

In 1965 werd het **museum 't Nieuwhuys** geopend, merkwaardig om zijn ligging, ouderdom,

Een zicht op de verzameling oude gebruiksvoorwerpen in het museum 't Nieuwhuys

historische kelders, onderaardse gang, ontdekking van documenten, waterput, bestemming als o.a. gemeentehuis van 1795 tot 1832, verdieping gemaakt met oude balken van de kerk rond 1755. Nu is het geheel in privébezit. De **museumcollectie** is tot 2002 tentoongesteld in deze aangepaste ruimte en daarna opgeborgen, gedeeltelijk in de tuinen van Hoegaarden opgesteld.

Digitalisering van het Hoegaardse erfgoed.

Systematische digitalisering van ons erfgoed, in de ruimste betekenis van het woord is een opdracht die de heemkring zichzelf heeft gegeven en die in volle uitvoering is.

Wat tot nu toe werd gedigitaliseerd:

De oude prentkaarten over Hoegaarden, Outgaarden en Meldert (dankzij de welwillende medewerking van de grote verzamelaars)
en het huidige uitzicht

De graven van de kerkhoven van Hoegaarden, Overlaar, Hoksem, Outgaarden, Meldert, Bost en Zétrud-Lumay met een alfabetische analyserende lijst (aanwezigheid van foto, speciale vermeldingen, specifiek grafmonument,...)

De digitalisering en ontsluiting van de kadasterkaarten van Popp (ca. 1860) van Hoegaarden, Meldert en Outgaarden en de daarbij horende lijst van eigenaars (alfabetisch op naam, op woonplaats, op beroep ...)

Mooi smeedijzeren kruis op het kerkhof van Meldert
Begraafplaats van oudstrijder Fl. Theunis (1893-1945) en echtgenote M. Vandenbosch
(1893-1962) en dochtertje Patricia 1966-1966)

(wordt vervolgd)

Laatste nieuwsjes

Zo misleidend zijn namen in dit land: Vandermolen is een Waal, Krah en Dotremont zijn Vlamingen. Wat hen bindt, is de hengelpassie. De Grote Gete scheidt hen. Natuurlijke taalgrens, ergens in het midden - 'daar, aan het wier' - wordt Hoegaarden Lumay. Wordt Vlaanderen Wallonië. En gek: tussen maart en juni mogen Walen er wel en Vlamingen niet vissen op forel. 'Maar passeert er een Vlaamse *truite*, dan trek ik mijn lijn niet terug, hoor.'

Onder de hoofding 'This must be Belgium' publiceert De Morgen een artikelenreeks over (taal)grensgebieden. In de editie van 16 juli 2011 was Hoegaarden-Zétrud-Lumay aan de beurt met een artikel over de visvijver.

Door een gelukkig toeval ontdekte uurwerkhistoricus Eddy Fraiture vorig jaar een uurwerk gemaakt door Guillaume Fourie van Hoegaarden. Recent vond hij een tweede werkstuk, in eikenhouten kast, gedateerd 1817. Meer informatie bij: Eddy Fraiture, Distelstraat 53 3300 Tienen 016/81.39.35 of 0477/36.72.74 fraiture.eddy@skynet.be

In het spoor van Rubens, schilder Pieter-Jozef Verhaghen (Aarschot 1728-1811), wordt herdacht met tentoonstellingen op drie locaties: Stedelijk Museum Aarschot, M Leuven en Museum Abdij van Park .

In 1773 werd hij hofschilder benoemd van de Oostenrijkse keizerin Maria Theresia

Verhaghen is ongetwijfeld één van de meest bekwame schilders van zijn tijdvak...en hij was leerling van Balthasar Beschey (1708-1776), de schilder van het doek op het hoofdaltaar van onze Sint-Gorgoniuskerk.

Bestuursleden Heemkundige Kring: Yvette Kleynen (voorzitter), Rik Cipers (ondervoorzitter)

Etienne Grooten (secretaris), Elise De Dobbeleer, Diane Nitelet, Bart Hendrix, Arthur Van Nerum, Caroline Geens, Wasily Pedjko, Bouthé Irène, Saelmaekers Erik, Maurice Dodion,

Heemkunde-Hoegaarden geeft 2 tijdschriften uit.

- **Alpaidis** (verschijnt 4 x per jaar) en kost **12.5 €**
- **Familieschoon**, tijdschrift van de Confrérie van de V Geslachten (verschijnt 4 x per jaar) en kost **12.5 €**

Men kan zich ook abonneren voor de 2 tijdschriften en dan kost het maar **20 €**

Ons rekeningnummer : **310-0370021-52**

Onze website: www.heemkring-hoegaarden.be

Inlichtingen: Etienne Grooten, Residentie Beatrijs 169 te 3300 Tienen 016/81 72 35
of e-mail: dodionm@hotmail.com